

T

MODULE AGRESSIE IN HET VMBO (SDV) 2008-2009

Leerlingen in het vmbo die de opleiding Sport, Dienstverlening & Veiligheid volgen (SDV), worden voorbereid op en maken kennis met geüniformeerde beroepen. Denk aan beroepsgroepen als de marechaussee, politie, douane, brandweer en beveiliging. De agressie tegen deze dienstverlenende en handhavende diensten neemt steeds meer toe. Spreken we van een onomkeerbare trend? Door: Mark van Dieren

Hieronder een korte opsomming van feiten (recent in het nieuws) met betrekking tot agressief gedrag tegen geüniformeerde dienstverleners en het meest recente beleid van de overheid.

- De overheid trok in 2007 6,5 miljoen euro uit om agressie in 2011 met vijftien procent te doen afnemen (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2006).
- Een eenvoudige berekening wijst uit dat ziekmakende agressie tegen ambtenaren en gevaar op het werk tot 12,5 miljard euro aan schadeclaims per jaar zou kunnen oplopen (Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden, mei 2007).
- Er is sprake van toenemend geweld tegen de politie op het platteland (onderzoek in opdracht van Ministerie van Binnenlandse Zaken, augustus 2007).
- Overheidspersoneel krijgt steeds vaker te maken met agressie en geweld.

- Politie en ambulancepersoneel agressief belaagd (dagbladen, juni 2008).
- Boswachters gaan op anti-agressie cursus (Staatsbosbeheer, juli 2008).
- Agressie en geweld tegen cipiers in gevangenissen neemt toe (Algemeen Dagblad, augustus 2008).
- De Nederlandse Spoorwegen reduceert zijn personeel en de agressie tegen treinconducteurs neemt toe (Telegraaf, augustus 2008).
- Ambulancepersoneel wederom bedreigd in Gouda (dagbladen, september 2008).

AGRESSIETRAINING IN DE OPLEIDING SDV

Diverse scholen maken reeds gebruik van de module agressie binnen Sport, Dienstverlening & Veiligheid. De school kan hierbij zelf een keuze maken uit zes thema's ten aanzien van agressie. Te weten oorzaken, wetgeving, communicatie, fysieke weerbaarheid, beroepsvaardigheden en rollenspel in combinatie met angst adrenaline stress training (FAST). Theorie kan eenvoudig worden geïntegreerd in de praktijklessen in de sportzaal. Deze lessen kunnen ook apart in een klaslokaal worden gegeven. De module agressie binnen Sport Dienstverlening & Veiligheid

AGRESSIE TEGEN DIENSTVERLENERS NEEMT TOE

- Een kwart van hen wordt geconfronteerd met fysiek geweld en bijna tweederde met een agressieve benadering (oktober 2007).
- Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem (GIR) en een Arbocatalogus over de aanpak van geweld moeten de toenemende agressie tegen ambtenaren aan banden leggen (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, mei 2008).

bestaat uit vier tot tien dagdelen van vaak (dubbele) blokken afhankelijk van de keuzes van de school. De evaluaties van het programma onder de docenten zijn zeer positief. Hieronder volgt een beschrijving van de onderdelen binnen de module agressie.

AANBOD MODULE AGRESSIE

Docenten LO spelen een prominente uitvoerende en coördinerende rol binnen de opleiding Sport, Dienstverlening &

Veiligheid. Gezien de toename van geweld in de beroepsgroepen waar deze opleiding voor opleidt is enig inzicht en vaardigheid gewenst op het gebied van:

- 1 oorzaken van agressie
- 2 wetgeving & geweld
- 3 communicatie (mentaal)
- 4 fysieke weerbaarheid
- 5 beroepsvaardigheden
- 6 rollenspel in combinatie met angst, adrenaline en stress training (FAST).

In de module agressie wordt in samenwerking met secties LO de leerlingen een pakket van zes oriënterende thema's aangeboden.

OOZAKEN VAN AGRESSIE

'Mensen worden mondiger' is een veel gebruikt argument om agressie te verklaren.

Of zoals sommige leerlingen zeggen: 'Men gedraagt zich gewoon erg asociaal.'

Leerlingen willen we bij aanvang van de module agressie een eenvoudige indeling van de oorzaken van agressie meegeven. We gebruiken dus *geen* ingewikkelde indeling zoals de in de psychiatrie gehanteerde DSM IV waarbij psychiatrische stoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, lichamelijke aandoeningen, psychosociale omgevingsfactoren en algemene factoren in relatie tot agressie uitgebreid behandeld worden.

Binnen het vmbo gebruiken we een versimpelde indeling van de oorzaken van agressie met veel levendige praktijkvoorbeelden. Agressie kan zijn aangeboren, aangeleerd, verkregen of uit een combinatie van verschillende factoren zijn ontstaan:

- 1 erfelijkheid
- 2 omgevingsinvloeden
- 3 ziektebeeld of stoornis
- 4 frustratie, angst en/of gebrek aan sociale vaardigheden.

Ons uitgangspunt is hierbij: agressie is een interactieve situatie waarin meerdere factoren een rol spelen.

Agressie door omgevingsfactoren

'Henk is opgegroeid in een zeer antisociaal milieu. Hij heeft het inbrekersvak van zijn vader en broer al op jonge leeftijd geleerd. Geweld wordt hierbij, indien noodzakelijk, niet achterwege gelaten. Henk komt hierdoor veel in aanraking met de politie.

Door externe omgevingsfactoren (een huwelijk met een sociale vrouw) leert Henk dit negatieve gedrag op latere leeftijd grotendeels weer af.'

WETGEVING & GEWELD

De leerlingen krijgen eenvoudige uitleg over geweld en wetgeving. Enkele belangrijke artikelen uit het Wetboek van Strafrecht, Strafvordering en de Politiewet. Deze wetsteksten worden globaal behandeld aan de hand van voorbeelden uit de praktijk. Artikelen over ontoerekeningsvatbaarheid, over-

macht, noodweer, noodweerecces en wettelijk voorschrift uit het Wetboek van Strafrecht worden op zeer speelse en aansprekende wijze aangeboden.

De leerlingen krijgen na afloop van enkele sessies een gecombineerde toets over wetgeving en communicatievaardigheden ten aanzien van agressie.

Vraag aan leerlingen: 'Welke bevoegdheden heeft een politiemans?'

Een opsporingsambtenaar mag (binnen de 'spelregels') geweld gebruiken als hij zijn doel niet op een andere wijze kan bereiken.

Een opsporingsambtenaar mag (binnen de 'spelregels') onderzoek verrichten om achter bepaalde strafbare feiten te komen.

Een opsporingsambtenaar mag (binnen de 'spelregels') een persoon of verdachte aan zijn kleding of lichaam onderzoeken (fouilleren).

Een opsporingsambtenaar mag (binnen de 'spelregels') een persoon of verdachte bijvoorbeeld naar zijn identiteitspapieren vragen (staande houden).

Hij heeft dus eenvoudig gezegd vier bevoegdheden: een geweldsbevoegdheid, een opsporingsbevoegdheid, een fouilleringsbevoegdheid en een controlebevoegdheid.

AGRESSIE & COMMUNICATIE

Een optimaal aanbod voor de leerlingen bestaat uit gesprekstechnieken (als basis), ombuigtechnieken bij agressief gedrag, Rationeel Emotieve Training (RET) en inzicht in verschillende culturen. Niet elke school heeft echter ruimte om aan alle onderdelen invulling te geven.

Uit recent onderzoek (Politiewetenschap, 2007) blijkt dat de methodiek om agressie aan te pakken de laatste jaren varieert. De kern van de meest recente agressiemethodiek voor geüniformeerde beroepen kan worden samengevat in FORCE IT. Elke letter staat voor een specifieke kernwaarde.

- F= Flexibel zijn
- O= Openstaan voor anderen (bijvoorbeeld een betrokkene of verdachte persoon)
- R = Respect opbrengen
- C = Cultureel inlevingsvermogen
- E = Emoties onder controle houden
- I = Initiatief nemen en houden
- T= Toevertrouwen (met open, frisse blik een volgende ontmoeting aangaan).

Een mix van vier factoren

Deze praktische methodiek komt voort uit onderzoek gedaan in 2007 bij diverse politiekorpsen in Nederland. Het verzorgen van een training Algemene Sociale Vaardigheden is bij veel docenten bekend. Dit vormt de basis van de module 'Agressie binnen SD&V' om daarna specifieker in te gaan op ombuigtechnieken bij agressie. Het onder controle houden van emoties is van wezenlijk belang bij agressie. Een emotioneel persoon is niet rustig en

kan in het 'heetst van de strijd' geen neutrale waarnemer zijn. Door de basisprincipes van de Rationele Emotieve Therapie of Training (RET) leren leerlingen op een speelse manier zaken te herkaderen of in een ander perspectief te plaatsen. Het verschil tussen burgercultuur en straatcultuur wordt ook beknopt behandeld. Van groot belang is hierbij de taal van de leerlingen te spreken en een concrete brug te slaan door aansprekende voorbeelden.

Mieke Euser en Daan Pesch, docenten LO en SDV, Panta Rhei Amstelveen:
*'De module Agressie hebben we al vier jaar, met succes, in ons programma.
 De instructeurs werken bij de politie, marechaussee, douane en beveiliging en zijn dus 'echt'. De lessen zijn intensief en de leerlingen vinden het erg leuk en leerzaam.'*

Agressietraining

De leerlingen worden getraind op het leren ombuigen van agressie (ombuigtechnieken). Er wordt hierbij onderscheid gemaakt in drie soorten gedrag (van de agressor).

Soort gedrag	Naar wie?	Voorbeeld
A-gedrag	agressie naar zichzelf gericht	Klagen, zeuren,
B-gedrag	agressie naar de organisatie gericht	Kritiek op de regels
C-gedrag	agressie naar de persoon zelf gericht	Schelden

Tabel 1 soorten gedrag

Deze tabel is later (voor bijvoorbeeld vmbo niveau vier) uit te bouwen naar drie intensiteitsniveaus voor de agressor. De leerling krijgt eenvoudige, oplossingsgerichte handvatten.

Onder controle

FOTO: MARK VAN DIJEN

FYSIEKE WEERBAARHEID

De leerlingen leren hierbij basisvaardigheden uit de elementaire zelfverdediging. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt met trappen, stoten, weren, blokkeren en ontwijken. De verantwoording vindt plaats in het kader van het recht op zelfbescherming (noodweer). Er wordt hierbij tevens een vertaalslag gemaakt naar fysiek handelen in stressvolle omstandigheden waarbij de adrenaline een rol speelt en de fijne motoriek afneemt.

Wanneer deze trainingsvormen goed lopen, kan de docent differentiëren naar kleine casuïstiekvormen.

BEROEPSVAARDIGHEDEN BIJ GEÛNIFORMEERDE BEROEPEN

De leerlingen krijgen inzicht in gevaarsbeheersing voor geüniformeerde beroepen. Onderwerpen zijn:

- het aanspreken van een verdachte (persoon)
- het tactisch leren opstellen in tweetallen
- het aanleren van opbreng- en verplaatsingstechnieken
- uitleg over de praktijk van de diverse bevoegdheden van opsporingsambtenaren gezien door de ogen van geüniformeerde beroepen zoals de douane, politie en marechaussee
- de link met wetgeving tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.

Fysiek optreden bij agressieve verdachten moet gezien worden als uiterste middel.

Dit geschiedt enkel als het doel niet op een andere, minder ingrijpende wijze kan worden bereikt. De termen proportioneel en subsidiair zijn van wezenlijk belang.

Jan Piet Luijckx, docent LO, coördinator SDV, SG Tabor Hoorn:
Leerlingen van onze school krijgen door de cursus meer inzicht in het gedrag van de politie. Doortastend optreden en een juist inschatten van de situatie. De leerlingen leren duidelijk door een andere bril kijken en krijgen nieuwe inzichten over agressie en het hanteren ervan. Er komen soms grote vraagtekens op hun gezichten en dat is een goede stap om te praten, te leren en te doen.

ANGST ADRENALINE STRESS TRAINING

Training met acteurs

Tijdens de opleiding krijgen de leerlingen de mogelijkheid om te oefenen met acteurs of medeleerlingen. Het accent ligt op het toepassen van communicatieve vaardigheden in lastige situaties met acteurs.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van casuïstiek om leerlingen zich te laten verplaatsen in situaties van geüniformeerde dienstverleners:

- het aanspreken van een verdacht persoon door een beveiliging op een bedrijventerrein
- het aanhouden v--an een verdachte wegens winkeldiefstal
- het fouilleren van een reiziger op een luchthaven
- het laten blazen van een verkeersdeelnemer bij een alcoholcontrole
- het controleren van de vrachtwagen van een vrachtwagenchauffeur op smokkelwaar.

Fear (angst) Adrenaline Stress Training

Fear Adrenaline Stress Training (FAST) is tijdens deze module een effectieve en leuke afsluiting waarin alle aangeleerde vaardigheden toegepast moeten worden.

FAST is een groot succes in en uit Amerika. Het is een trainingsvorm waarbij de leerling zichzelf onder (zeer) realistische omstandigheden in meerdere situaties verbaal, non-verbaal en fysiek moet verdedigen tegen één of meerdere aanvallers. De agressoren dragen hierbij een speciaal pak; genaamd de 'bulletmansuite'.

Door de groepstraining en speciale 'drills' is elke casus leerzaam voor de deelnemers. De leerling wordt, door de bewust gekozen methodiek, bij alle oefeningen intens betrokken, ongeacht of de leerling wel of niet zelf moet 'acteren'.

De training kan tegelijkertijd plaatsvinden met twintig, dertig of zelfs veertig leerlingen. Differentiatie in de oefenstof tussen bijvoorbeeld een angstige of stoere leerling is goed realiseerbaar. Door de verschillende mogelijkheden en de factor stress is deze training zeer compleet en realistisch. Voor de 'doeners' (wat vaak het geval is bij vmbo-leerlingen) is FAST een geweldige mentale en fysieke uitdaging. In 2006 is dit systeem verkozen tot het beste weerbaarheidsprogramma in Amerika.

Ivy van Hagen, docente LO, coördinatrice SDV, Da Vinci College Leiden:

De training maakt leerlingen bewust van de verschillende soorten agressie waar zij later in het werkveld mee te maken kunnen krijgen. In de praktijklessen leren de leerlingen hoe ze daar het beste mee om kunnen gaan. Tijdens de laatste en afsluitende praktijkles worden de leerlingen in bedreigende situaties gebracht waar zij - onder intensieve begeleiding - op gepaste wijze moeten reageren. Vooral deze laatste les is er één die de leerlingen niet zo snel zullen vergeten!

Over de auteur

Mark van Dieren is in 1995 afgestudeerd aan de ALO te Amsterdam en is werkzaam als docent gevaarsbeheersing bij het Korps Landelijke Politiediensten. Hij is ook docent aan de Hogeschool van Amsterdam, heeft samen met Jan Sleijfer en Sandy Spil de Engelstalige minor 'The art of aggressionmanagement' voor HBO-studenten opgezet en is cursusdocent agressie management, zelfverdediging en weerbaarheid voor diverse doelgroepen (Expertisecentrum Sport & Gezondheid). Daarnaast is hij eigenaar van een trainings- en adviesbureau.

Groep SDV van het Da Vinci College

Literatuur

Dieren, M. van (2002), 'Module agressie, SDV', ontwikkeld voor het APS

Kaldenbach (2004), *Respect*

Koning & Meurs (2006), *Agressie management*

Politiewetenschap (2007) 'Conflict op straat: strijden of mijden?'

Dieren, M. van (2008), Reader weerbaarheid & zelfverdediging – Expertisecentrum Sport & Gezondheid (HvA).

Met medewerking van:

Mieke Euser, Daan Pesch (Panta Rhei Amstelveen), Jan Piet

Luijckx (SG Tabor Hoorn), Ivy van Hagen (Da Vinci College

Leiden), Wouter Duba en Merijn Dam (React Advies & Training)

Leerlingen oefenen op het Da Vinci College

Correspondentie: info@agressiehantering.com